

(4.B) TELEPÜLÉS – HARMONIKUS RENDSZER?

Schweitzer Ferenc - Az új folyamszabályozás, mint nemzetbiztonsági kérdés
schweitzer.ferenc@csfk.mta.hu

Magyarország területének mintegy negyede árterület, amelyet 4220 km hosszú töltés véd. A folyók árvizekkel veszélyeztetett részein mintegy 2,5 millió ember él, valamivel kevesebb, mint 700 település környezetében. Ezen domborzati felszínen húzódik a vasútvonalak közel 32%-a, a közutak 15%-a és több, mint kétezer ipari üzem is itt található. Ezeket az objektumokat 19–20 000 km²-nyi értékes mezőgazdasági földterület foglalja magába. A folyók hullámterületein hatalmas mennyiségű hordalék halmozódik fel, amely a vízgyűjtő területekről érkezik. Az árvízvédelemi gátak további emelése a jelentős hullámtéri feltöltődés miatt, mint ezt pl. a tiszai töltések emelése – 1850-től hat-hét alkalommal kellett megemelni – is bizonyítja, hosszú távon nem megoldás. Bár, igaz, hogy az idei 2013-as dunai árvíz azért nem tudott katasztrófális árvízre okozni, mert az 1950–60-as években megmagasították az árvízvédelmi gátakat. A katasztrófavédelem most el tudta háritani az árvízre és meg tudta védeni a településeket, az ipari, a vonalas (utak, vasutak) létesítményeket és a mezőgazdasági területeket, de a tiszai mellett a dunai hullámtér feliszapolódása is igen jelentős, aminek hatására az elkövetkezendő évtizedekben még magasabb árvízszintek fognak majd jelentkezni. Az irodalmi adatok alapján 1012 árvízre követően a Dunán mintegy hetvenöt nagy árvízre jegyeztek fel, s ebből huszonhárom a 18. században fordult elő. A legnagyobb árvízszint a Dunán 1501-ben alakult ki, hasonlóan a 2013-ban kialakult vízszinthez. Most egy olyan pillanat következhet be, amikor át kell gondolni egy új ármentesítési reform megindítását. Hasonlóan a Tiszához, a Körösökhöz, a Duna esetében is új árvízvédelmi koncepció kidolgozása szükséges, amely az árvízszint csökkentő módszerek – pl. nagyvízi meder rekonstrukciója, vízkitérülés, tározás stb. – alkalmazásával éri el és csak ott választja a töltések előírt magasságának emelését, ahol az előbbiek nem vezethetnek eredményre. Nagyobb folyóink nagyvízi medrében látható, hogy egyre keskenyebbek lettek azok a sávok, ahol az árvizek akadályozása nélkül lefolyhattak. A nagyvízi mederben és a meder oldalában lévő sűrű növényzet elősegíti a hordalék kiülepedését. Emiatt a jövőben még magasabb árvízszintek várhatók, ha ezt a geomorfológiai folyamatot nem vesszük figyelembe. Nagyobb folyóink esetében belátható időn belül nincs reális lehetősége újabb árvízi meder kialakulásának, a töltések emelése és az alacsony ártéri tározók építésének lehetősége pedig mind műszaki, mind pedig anyagi okok miatt korlátozott. E három lehetőség mellett fel kell vetni egy negyedik lehetőséget is. Ez pedig a társadalom felkészülése, felkészítése az új folyamszabályozás megkezdésére. A folyamszabályozás megkezdésétől 150 év telt el. Azóta a nagyvízi medrek hullámtere feltöltődött, a hullámterek összeszűkültek, az árvízi öblözeteket beépítették stb. Az új folyamszabályozási elképzelésekről, tervekről előbb vagy utóbb dönteni kell. Ha hazánk nem dönt, akkor két lehetőség közül választhat:

- vagy önként adja vissza folyóinknak nagyvízi medrét és további területeit, öblözeteket
- vagy a folyók veszik azt vissza jóval jelentősebb területekkel, a korábbi alacsony árterekkel, de ez, sajnos, nagyon sok szenvedést, emberáldozatot fog követelni, nem beszélve az újjáépítés hatalmas költségeiről.

Magyarországnak most az 1830-as és 40-es évekhez hasonló feladatot kell felvállalnia, Hosszú távra szóló stratégiai döntést kell hozni folyóvölgyeink és ártercink népességének biztonsága érdekében.